

EL COS D'UN TEXT ÚNIC, MÉS QUE SINGULAR: L'ALCORÀ*

DOLORS BRAMON

Més de 1.600 milions de persones creuen que l'Alcorà no és un llibre qualsevol. Constitueix el text fundacional de l'islam i conté la seva doctrina i la seva normativa tot proporcionant als lectors el criteri necessari per poder distingir entre el bé i el mal. Així s'explicita, per exemple, al fragment següent:

Vàrem donar a Moisès i Aarón el criteri, una claredat, una amonestació per als temorosos de Déu que tenen por del seu Senyor en secret i es preocupen per l'Hora [Final] / Això és una amonestació beneïda que nosaltres hem revelat (Alcorà, 21: 40/48-51/50).¹

Origen i autoria

Certament, l'Alcorà és un text escrit, però d'origen oral, perquè és la recopilació del que va ser predicat pel profeta Muhàmmad, conegut també com a Mahoma, entre els anys 610 a 632 a la península d'Aràbia. L'islam creu que Déu li va dictar la seva darrera Revelació per mitjà de l'àngel Gabriel amb l'encàrrec de transmetre-la a la humanitat, bo i afegint que ja no n'enviarà més. Per tal de provar que el Profeta repetia el missatge diví immediatament després d'haver-lo rebut de l'Àngel a la seva orella dreta, alguns musulmans sostenen que Mahoma era analfabet, circumstància difícil d'admetre si

* Escric en ple confinament pel covid-19 i sense accés a obres de referència, circumstància que compensaré donant-les com a bibliografia final.

¹ Cito adaptant al català la traducció castellana de Julio Cortés (Herder, Barcelona 1999) encara que existeixi la traducció al català de M. de Epalza (Proa, Barcelona 2001), magnífica en molts aspectes, però, al meu entendre i lamentablement, no en tots.

es recorda que s'havia dedicat al comerç caravaner i que, en conseqüència, havia de conèixer els rudiments d'escriptura necessaris per poder anotar encàrrecs, deutes o pagaments.

Una de les característiques de l'Alcorà el distingeix d'altres textos religiosos perquè, a diferència del que succeeix en el judaisme i en el cristianisme, que consideren que els seus Textos Sagrats són obra d'homes inspirats per Déu, l'islam sosté que totes i cadascuna de les seves paraules provenen del dictat exprés i literal de l'Única Divinitat. Aquesta premissa implica que es consideri que és un llibre Etern, com el seu autor, i, en conseqüència, increat.

Com a garantia de la seva autoria divina, diversos fragments afirmen, bo i utilitzant el plural majestàtic:

“Som Nosaltres qui t'hem fet baixar² l'Alcorà, efectivament” (76: 23).

Els exegetes musulmans reforcen aquesta creença asseynyalant la seva gran qualitat literària en una llengua àrab tan bella com inimitable. Alguns fidels creuen que podria imitar-se, però afegeixen que Déu no ho permet i veuen en això un dels miracles del Creador. Ramon Llull (1232-1316) ja es va fer ressò d'aquesta qüestió en la seva obra *Los cent noms de Déu*, on escriu:

“Com los sarrayns entenen probar llur lley ésser donada per Déu, però ço car l'Alcorà és tan bell dictat que no'l podria fer null hom semblant d'ell, segons que ells dien”.

Els islamòlegs no musulmans creuen que Mahoma és l'autor del contingut de l'Alcorà i, encara que s'hi observin clares influències d'altres textos sagrats anteriors –i de manera especial els de tradició bíblica–, sostenen que el Profeta ignorava les llengües d'aquestes fonts escrites. Per aquest motiu, cal pensar en la transmissió oral d'ambdues doctrines i en la influència directa de jueus i cristians (probablement cismàtics), la presència dels quals és àmpliament comprovada a l'Aràbia dels segles VIe i VIIe i a d'altres llocs del Pròxim Orient, on viatjà regularment en la seva etapa de comerciant.

Al seu torn, els exegetes musulmans justifiquen les moltes similituds d'imatges i d'expressions estilístiques, així com les narracions comunes que figuren tant en els textos bíblics com a l'Alcorà pel fet de procedir tots ells d'una única font, és a dir, de la Revelació de l'Únic Déu.

2 Aquesta és la traducció genuïna del verb àrab *anzala*, que utilitza comunament el text.

La recopilació

Mort Mahoma, la recopilació de tot el que havia predicat fou portada a terme per la doble via de reunir els fragments escrits que es conservaven i la del recurs a memoritzadors que eren capaços de recordar qualsevol text que hagués estat recitat davant seu. Pel que fa a la primera via, la tradició dona a conèixer els noms de diversos escribes que actuaren al dictat del Profeta i que obeïen els seus requeriments quan es tractava d'abrogar normes transmeses amb anterioritat, com veurem. La segona era perfectament factible en el context de la gran tradició oral que caracteritzava la cultura àrab del moment: de la mateixa manera que hi havia persones dedicades per ofici a memoritzar els continguts dels llarguíssims recitals poètics que tenien lloc a l'època, com que la majoria de poetes eren analfabets, solien disposar de persones que s'aprenien la seva obra de memòria, n'hi havia altres (entre dues i dotze segons les diferents tradicions) que s'havien anat aprenent els diversos fragments alcorànics al llarg de la predicació.

El text així recollit va ser posat per escrit i en temps del califa ʿUthman (644-656) se n'establí un de canònic comú a tots els fidels de l'islam. Va ser dividit en 114 capítols o sures, ordenades segons un criteri aparentment il·lògic: llevat de la primera, que és molt breu, la resta segueix l'ordre de major a menor longitud en sentit decreixent. Això fa que, com que les sures predicades a Medina són més llargues que les fetes baixar a la Meca, si es comença la lectura del Llibre pel principi, s'estigui llegint, en realitat, la part de la Revelació que correspon a la darrera època de la predicació. Per aquest motiu es recomana llegir l'Alcorà seguint l'ordre cronològic amb l'ajut d'unes taules que solen figurar a les bones traduccions d'islamòlegs; però cal advertir molt expressament que l'islam sosté que el text constitueix bàsicament un llibre d'espiritualitat i de meditació i no segueix cap seqüència cronològica ni de relació de fets.

Totes les sures de l'Alcorà són dividides en aleies per tal de facilitar-ne la recitació. Aquesta divisió no és uniforme i depèn de les escoles de lectura que sorgiren en l'islam més primitiu, de manera que el nombre d'aleies varia entre un mínim de 6.204 i un màxim de 6.239, segons les diverses edicions que se segueix. Això fa que, en les cites d'islamòlegs que utilitzen el sistema de donar el número de la sura, seguit del de l'aleia o aleies, separades per un guió, figuri,

sovint, la doble numeració d'aquestes – que és el sistema que segueixo aquí – per tal que el fragment esmentat pugui ser localitzat al text original o a qualsevol de les traduccions de què es disposi.

El primer recull va ser compilat sense vocals i sense alguns altres signes escripturaris que no s'usaven en temps del Profeta. Més tard, amb l'expansió de la nova religió a poblacions no arabòfones i amb la paulatina desaparició dels memoritzadors que havien après la predicació i que podien corregir les possibles desviacions de lectura, es plantejà la necessitat de fixar ortogràficament el text de manera que no pogués sorgir mai més cap dubte de lectura i, en conseqüència, de significat. A tal efecte i malgrat que els escrits en àrab no acostumen a portar les marques vocàliques, el Llibre Sagrat dels musulmans les assenyala sistemàticament (així com també altres signes, com el que indica, per exemple, la duplicació d'una consonant) en totes i cadascuna de les edicions que s'han fet.

La continuació de l'oralitat

A més de la seva funció religiosa, l'Alcorà va servir també per fixar la grafia de la llengua àrab i les seves normes gramaticals. Encara avui i a tot arreu on s'estudia aquesta llengua, el lèxic i les expressions de l'Alcorà són considerats com a model literari i per això l'àrab de l'Alcorà és anomenat *fushah* amb significat de 'clàssic'. Malgrat això, la transmissió del text entre musulmans ha estat, i encara és avui dia, principalment oral. Per això hi ha escoles alcoràniques o madrasses on els infants aprenen a memoritzar-lo ja des d'abans de saber llegir i que finalitzen quan el saben del tot. A partir de la seva total memorització, en l'ús litúrgic dels fragments alcorànics, especialment per a la pregària, es manté el text en la seva forma original (és a dir, en àrab) fins i tot en societats no arabòfones que, amb l'evolució dels dialectes, difícilment poden entendre el que han memoritzat.

Les interpretacions

Encara que l'islam sostingui que el text recull la paraula de l'Ésser infinitament savi per definició, cal admetre que, tal com succeeix amb els textos del judaisme i del cristianisme, la comprensió del seu significat precisa so-

vint una interpretació. Això permet que sigui valorat amb matisos segons l'època i l'interpret. Cal assenyalar també que, diversos teòlegs modernistes, sobre tot egipcis, van començar a admetre la possibilitat que, a més del seu sentit literal, en contingui un altre de metafòric. A partir d'aquests – encara escassos – pensadors reformistes, es proposa una anàlisi des del punt de vista literari i l'estudi dels diversos gèneres literaris en el text, un dels quals és, evidentment, el metafòric. En conseqüència, i amb la forta oposició dels exegetes tradicionals, es treballa en aquest sentit tot sostenint que l'Alcorà no només ha de ser entès d'acord amb els gèneres literaris que conté, sinó que cal que el lector s'impliqui en la seva comprensió, de manera que cada creient hagi de descodificar per sí mateix el text a la llum del seu context històric.

Els canvis de normativa

A l'Alcorà s'hi observen canvis de criteri i fins i tot algunes contradiccions. L'islam ho justifica mitjançant la teoria de les aleies abrogants i de les considerades abrogades, segons la qual, alguns fragments resten derogats per altres de nous. Així es diu:

“Quan substituïm una aleia per una altra -Déu sap perfectament el que revela- diuen: ‘No ets res més que un falsari’. Però la majoria no sap / Digues: ‘L'Esperit del Sant [és a dir, Gabriel] ho ha fet baixar procedent del teu Senyor per confirmar als que creuen i com a guia i bona nova pels que se sotmeten a Déu” (Alcorà, 16: 103/101- 104-102).

Amb aquest procediment es varen poder resoldre sense problemes diverses contradiccions que s'havien anat produint al llarg de la predicació. Un bon exemple pot ser el del canvi de la direcció – és a dir, l'alquibla – on han d'orientar-se els musulmans en resar. Si al principi s'estipulà que havien de mirar cap a Jerusalem, la ciutat símbol del monoteisme per antonomàsia, quan Mahoma, a Medina, anà distanciant-se dels jueus, alguns dels quals l'acceptaven com el Messies esperat, va dir que li havia estat revelat que, en endavant, l'alquibla seria la Meca:

“Els homes necis diran: ‘què és el que els ha fet abandonar l'alquibla cap a on s'orientaven?’ Digues: ‘Orient i Occident pertanyen a Déu. Ell dirigeix a qui vol cap al camí recte” (Alcorà, 2: 136/142).

Amb el sistema de l'abrogació es produïren molts canvis de normativa a Medina i baixaren moltes noves prescripcions com, per exemple, l'obligatorietat del pelegrinatge a la Meca:

“Déu ha imposat als homes el deure de la peregrinació a la Casa [és a dir, la Ka'aba], si disposen de medis per fer-ho” (Alcorà, 3: 91/97-92-97 i 22; 28/27).

També es va fixar el divendres com a dia de celebració de l'oració comunitària i de l'al·locució pública als fidels, però això no significa que els divendres siguin de descans obligat pels musulmans. El motiu és clar i parteix del principi segons el qual Déu no es cansà en els sis dies de la Creació, tal com s'explicita diverses vegades en el Llibre Sagrat (Alcorà, 50: 37/38 i 14/15 i 46: 32/33). I això és així perquè Déu és Omnipotent.

Alguns dubtes més rellevants

Hi ha exemples, com acabem de veure, de fàcil resolució i acceptació i que només suposen un canvi de costums, però decidir quina és l'aleia abrogada i quina la abrogant en casos que fan referència a l'estratègia política i social que han de seguir els musulmans entre ells i amb els que no en són, pot portar a conflictes i discrepàncies serioses. Si es llegeix:

“Un bon creient no pot matar un altre creient, llevat que sigui una equivocació. Qui mati un creient per error haurà d'alliberar un esclau creient i pagar a la família de la víctima el preu de la sang, llevat que aquesta hi renunciï com si donés una almoina. Si la víctima era creient, però pertanyent a un poble enemic vostre, haurà d'alliberar un esclau musulmà, però si pertanyia a gent amb qui us uneix un pacte, cal pagar el preu de la sang a la família de la víctima, a més a més de la manumissió d'un esclau creient. Qui no disposi de mitjans, dejunarà dos mesos consecutius com a expiació imposada per Déu. Déu és omniscient i savi / Qui mati un creient ben conscientment, tindrà la *Gehenna* [és a dir, el càstig etern] com a retribució eternament. Déu s'irritarà amb ell, el maleirà i li tindrà preparat un enorme turment” (Alcorà, 4: 94/92-95/93),

resta molt clar que no hi pot haver enfrontaments bèl·lics entre musulmans. Resta tan clar com, massa sovint i al llarg de la història, ha estat ignorat.

Fent un pas més, què es diu de la lluita contra no musulmans? Segons el text, només és permesa en els tres casos següents:

1. per respondre a una agressió:

“Combateu en el camí de Déu, contra aquells que us combaten, però no sigueu vosaltres els primers. Déu no estima els agressors” (Alcorà, 2: 186/190);

2. per defensar alguns valors:

“Els és permès [atacar] als qui han estat atacats perquè són víctimes d’una injustícia. Déu pot ajudar perfectament a vèncer! / Als qui han estat víctimes de l’expulsió de casa seva només per haver dit: ‘Nostre senyor és Déu’. Si Déu no hagués llençat uns homes per a lluitar contra uns altres homes, haurien estat destruïdes moltes ermites, esglésies, sinagogues i mesquites, on és invocat contínuament el nom de Déu” (Alcorà, 22: 39-40) o bé

3. per evitar mals més grans:

“¿Què us passa que no combatu en el camí de Déu i per defensar la gent més feble, siguin homes o dones o infants quan ells imploren? (Alcorà, 4: 77/75).

Arribats aquí, tampoc no crec que sigui necessari reiterar el poc cas que se n’ha fet... Però vull assenyalar l’existència d’un cas concret, on es parla d’un combat molt particular. Es tracta de la lluita que sostingueren els primers musulmans contra membres de les tribus àrabs Asad i Gafatan que s’havien convertit a l’islam a Medina i que després, de tornada a casa seva, no només havien apostatat sinó que fins i tot s’enfrontaven als fidels de l’islam. L’Alcorà s’hi refereix amb el nom de *munafiqún*, que sol traduir-se per ‘hipòcrites’, però aquest qualificatiu té aquí un significat específic, perquè en realitat es tracta d’uns no creients amb una característica molt especial: la d’haver apostatat de l’islam i, després, atacar els seus seguidors. El text diu:

“Els voldrien que vosaltres apostatéssiu, com ells, per així ser iguals. No els preneu per companys, per caps, per amics ni per aliats ... però, si canvien d’idea i tornen a voler estar amb vosaltres, agafeu-los i mateu-los allà on siguin, on els trobeu” (Alcorà, 4: 91-92/89-90).

Destaco aquesta darrera citació perquè està essent un dels principals arguments esgrimits pels terroristes islamistes,

que esmenten aquest fragment fora de context en els seus comunicats. Resta clar que associen la condició d'apòstates dels membres d'aquestes tribus amb la idea que tenen alguns islamistes actuals segons els quals els dirigents de molts països islàmics (si no tots) són usurpadors i renegats. El text alcorànic en qüestió finalitza dient:

“no accepteu la seva amistat, llevat dels casos en què estiguin lligats per una aliança amb algú que tingui un pacte amb vosaltres...”.

Hi ha altres aleies que expressen també una gran duresa, com, per exemple:

“ [...] mateu els politeistes on sigui que els trobeu. Captureu-los! Assetgeu-los! Poseu-los emboscades per tot arreu!. Però, si es penedeixen, fan l'oració i paguen l'impost, llavors, deixeu-los en pau” (Alcorà, 9:5)

Cal admetre que és difícil conciliar aquests paràgrafs amb la idea general que es vol donar de l'islam com a religió eminentment de pau.

La possibilitat de tergiversació

L'islam no només sustenta que és dipositari de la darrera Revelació i que l'Alcorà la conserva completa, sinó que diu que jueus i cristians, que en varen rebre una part, després varen deformar la seva doctrina. Per contra, a partir dels fragments que diuen:

“Avui us he completat la vostra religió i he acabat de donar-vos el meu bé. Us he triat l'islam per religió” (Alcorà, 5:3/5) i

“Som Nosaltres Qui hem revelat l'Amonestació i Nosaltres en som els seus custodis” (Alcorà, 15:9)

Els musulmans diuen que ells no l'han deformat mai ni mai la deformaran. Al meu entendre, això és difícilment creïble, almenys per dues raons. En primer lloc, si els que varen rebre Revelació anteriorment varen tergiversar-la, com que els humans som els únics animals que ens entrebanquem més d'una vegada amb la mateixa pedra, és lògic que els musulmans també ho hagin fet, és a dir, l'hagin tergiversat. I, en segon lloc, només cal repassar la història per adonar-se de les moltes desviacions que té i ha tingut la doctrina de

l'islam. Sense anar massa lluny, només recordant que alguns atemptats terroristes s'han fet en nom de Déu o que el govern talibà negava l'accés a la sanitat i a la educació a les afganeses, ja n'hi ha prou per invalidar aquesta pretensió.

Una explicació plausible

L'abrogació de determinades aleies per unes altres fetes baixar més tard no permet resoldre el problema de la total comprensió del contingut, del significat i del valor que es dona a l'Alcorà si no es recorre a la fe. Difícilment un lector no creient pot entendre els canvis doctrinals que es produeixen al llarg del text. Per això em sembla molt útil el raonament que va fer Mohamed Talbi (1921-2017), professor emèrit de la universitat de Tunis, historiador, científic i teòleg autor de moltes obres sobre l'Alcorà (que es poden consultar a internet). Confessant-se creient i musulmà convençut, admet que l'Alcorà conté, tal com diu l'islam, la paraula divina, però hi afegeix un matis, al meu entendre, molt important: el text del que disposem ha passat per la mà de l'home. Així les coses, la paraula de Déu es converteix en paraula *teàndrica* i, en conseqüència, qualsevol contradicció, incongruència, imprecisió o error que se li trobi, és imputable a la part humana de la seva redacció i compilació.

Però, malgrat aquesta matisació, a l'hora de valorar una obra de la ressonància mundial que té l'Alcorà, que és la més traduïda i editada de totes les existents i que és tinguda per sagrada pels fidels de l'islam, adverteixo que fins i tot amb aquest nou raonament, segueix essent necessària la fe per donar-li el valor que milions de persones li estan donant.

DOLORS BRAMON
Universitat de Barcelona
(bramon@micromar.net)

Bibliografia

- ABDUH, M. *Risâlat al-tawhîd. Expose de la religion musulmane*, traduite de l'arabe avec une introduction sur les idées du Cheikh Mohammed Abdou par B. Michel et le Cheikh Moustafha Abdel Razik, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris 1925.
- ARKOUN, M. *Pour une critique de la raison islamique*, Maisonneuve et Larose, Paris 1984.

- ARMSTRONG, K. *Mahoma. Biografia del Profeta*, Tusquets, Barcelona 2005.
- BENZINE, R. *Les nouveaux penseurs de l'islam*, Albin Michel, Paris 2004.
- BRAMON, D. *Obertura a l'islam*, Cruïlla, Barcelona 2001, 2a edició, *id.* 2002 (traducció castellana *Una introducción al islam: religión, historia y cultura*, Crítica, Barcelona 2002; 2a edició, *id.* 2009).
- BRAMON, D. *L'islam avui. Alguns aspectes controvertits*, Fragmenta, Barcelona 2016 (traducció castellana, *id.* 2019).
- BRAMON, D. *El Corán. Una inmersión rápida*, Tibidabo, Barcelona 2019.
- DÉROCHE, F. *Le Coran*, Presses Universitaires de France, Paris 2005.
- Diversos autors, Encyclopédie de l'Islam / Encyclopaedia of Islam*, 1a edició 4 vols. i 1 Suplemento, Leiden, 1913-1938. 2a edició, Leiden 1960 i 3a edició, en curs de publicació.
- Diversos autors, El Corán ayer y hoy. Perspectivas actuales sobre el islam. Estudios en honor del profesor Julio Cortés*, M. Hernando de Larramendi y S. Peña (coords.), Berenice, Córdoba 2008.
- KAHLE, P. E. *The Arabic readers of the Koran*, 1949.
- NÖLDEKE, T. *Geschichte des Qorâns*, 2a edició, Leipzig, 1909-1938. Reimpresió Hildesheim-New York, 1970.
- PAREJA, F. M^a- Bausani, A, *Islamología*, 2 vols., Razón y Fe, Madrid, 1952-1954 (2a edició, 2016).
- TALBI, M., *Universatilité du Coran*, Paris 2002.
- WEIL, G. *Historich-kritische Einleitung in der Koran*, Velhagen & Klasing, Bielefeld, 1844, 2a edició ampliada Bielefeld-Leipzig, 1872. Digitalitzado el 29 de novembre de 2007.
- <https://quran.com/>